

Jan Olof Sundby, 08-677 26 65
janolof.sundby@energiforetagen.se

i.remissvar@regeringskansliet.se
filip.vestling@regeringskansliet.se
Dnr I2019/01809/E

Energiföretagens remissvar över SOU 2019:30 Moderna tillståndprocesser för elnät

Energiföretagen Sverige ger röst åt omkring 400 företag som producerar, distribuerar, säljer och lagrar energi. Energibranschen investerar omkring 30–35 miljarder kronor årligen. Med rätt förutsättningar kan vi fortsätta trygga energileveranserna till hushåll, företag och samhälle - varje sekund, året om - samtidigt som vi driver på den förändring som möjliggör framtidens energisystem. Vårt mål är att; utifrån kunskap, en helhetssyn på energisystemet och i samverkan med vår omgivning, utveckla energibranschen – till nytta för alla.

Sammanfattning

- Energiföretagen Sverige anser att utredningen har genomfört ett gediget arbete med grundliga genomgångar och genomarbetade analyser samt att det lämnas många bra förslag till förbättringar och förenklingar som Energiföretagen Sverige stödjer och som moderniserar koncessionsprövningen samt ger en viss tidsvinst för ledningsprojekt.
- Enligt Energiföretagen Sveriges uppfattning är dock de förändringar som utredningen föreslår inte tillräckliga för att minska den totala tidsåtgången för tillståndsprövning i den utsträckning som skulle behövas.
- Energiföretagen Sverige anser att ytterligare åtgärder bör utredas skyndsamt, till exempel förenklingar i domstolsprocessen och lantmäteriprocessen samt möjligheterna till en separat tillåtighetsprövning motsvarande den som finns i miljöbalken.
- Energiföretagen Sverige är positiv till förslagen om att den generella koncessionsplikten för starkströmsledningar bör behållas, likaså indelningen i nätkoncessioner för område respektive linje.
- Energiföretagen Sverige bedömer att förslaget att fler elledningar ska få byggas med stöd av nätkoncession för område sannolikt är det förslag i utredningen som har störst potential att åstadkomma kortare ledtider för nätutbyggnad om det rör sig om ärenden med förhållandevis få motstående intressen.
- Energiföretagen Sverige anser att utredningen inte tillräckligt belyser oklarheterna omkring när koncessionsbeslut de facto vinner laga kraft. Reglerna behöver ändras så att koncessionsbeslut kan kungöras och överklagandetiden sättas med utgångspunkt i kungörelsedatumet. Den rättssäkerhet som följer av det skulle väsentligt bidra till effektivare tillståndprocesser och kortare ledtider.

- Energiföretagen Sverige är positiv till att Nätmyndigheten får bemyndigande att i föreskrifter fastställa undantag från kravet på nätkoncession. Energiföretagen Sverige anser att undantagen ska kunna omfatta anslutning av elintensiva kunder, till exempel serverhallar och batterifabriker, om vissa förutsättningar är uppfyllda.
- Energiföretagen Sverige är positiv till förslagen om utökad dispensmöjlighet, lättnader i funktionskrav, samt möjligheten att söka ändring och justering av nätkoncession för linje. Enligt Energiföretagen Sveriges uppfattning bör det även införas en möjlighet till anmälningsförfarande i stället för ansökan med förebild i miljöbalkens regler om anmälan. Energiföretagen Sverige vill även erinra om vikten av att kunna göra små justeringar inom befintlig koncession kvarstår.
- Energiföretagen Sverige ifrågasätter det lämpliga i att möjligheten att söka bindande besked tas bort samt anser att frågan om undantag för delning av energi bör utredas ytterligare.
- Energiföretagen Sverige delar utredningens bedömning att det för närvarande är att föredra att prövningen av både miljöpåverkan och allmän lämplighet kvarstår hos nätmyndigheten.
- Energiföretagen Sverige delar inte uppfattningen att oprecisa koncessionsbeslut som inte kan ligga till grund för ledningsrätt är ett problem för markåtkomst. Det är Lantmäteriet som sedan längre har bristande resurser och prioriterar andra ärenden. Energiföretagen Sverige anser att det skulle medföra stora fördelar om ett lagakraftvunnet koncessionsbeslut automatiskt innebar tillträde till mark för detaljprojektering.
- Energiföretagen Sverige är mycket positiv till att vissa delar av ledningsrättsförfattningen ska kunna påbörjas innan koncession beviljats men förslaget att det ska föregås av ett medgivande av Nätmyndigheten framstår som ett onödigt led. Energiföretagen Sverige anser att en än mer effektiv ordning skulle vara att nätmyndigheten inom ramen för koncessionsbeslutet även fattar beslut om ledningsrätt och tillträde enligt ledningsrättslagen. Ett myndighetsbeslut och en handläggning räcker. Övriga beslut som ersättningar m.m. bör fortsättningsvis genomföras av Lantmäteriet.
- Energiföretagen Sverige stödjer förslaget att Ei får i uppdrag att arbeta för en bättre samordning av projektprocessen och de aktörer som är involverade.
- Energiföretagen Sverige delar inte utredningens farhåga, att den rådande prövningen inte uppfyller sitt syfte att förhindra att samhällsekonomiskt onödiga ledningar byggs. Tidiga nätstudier redovisade i koncessionsansökan borde vara tillräckligt om beskrivning av ledningens syfte måste bli tydligare. Utredningens förslag om samhällsekonomisk bedömning reser frågor om säkerhetsskydd och sekretess. En annan fråga som måste utredas är hur skadeståndsansvar ska fördelas om stora materiella och förmögenhetsmässiga skador uppkommer vid

ett strömavbrott som beror på att en ledning inte byggs på grund av att den inte ansetts nödvändig vid den samhällsekonomiska bedömningen. En annan betydligt bättre lösning vore att i så fall göra den samhällsekonomiska bedömningen i de kommande nätutvecklingsplanerna.

- Energiföretagen Sverige har ingen erinran mot att nuvarande ordning med att miljöprövningen av nätkoncession hos Ei kvarstår men anser att det måste tydliggöras att det inte ska ske någon "extra" prövning i Lantmäteriets ledningsrättsprövning. Det är vidare angeläget att miljöprövningen anpassas till omständigheterna i det enskilda fallet.
- Energiföretagen Sverige är mycket positiv till förslaget att ledningar med en spänning om minst 130 kV inte ska kunna förbjudas med stöd av miljöbalken vad gäller sträckning eller utförande beskrivna i beslutet. Energiföretagen Sverige ifrågasätter varför det inte gäller alla ledningar som byggts och drivs med stöd av nätkoncession för linje, oavsett spänning. De faktiska skillnaderna mellan ledningar av olika spänningsnivå är ofta små.
- Energiföretagen Sverige välkomnar ett förtydligande av Boverkets handbok, men anser att förtydligandet också bör införas i PBL för att lyfta frågans prioritet i lokaliseringsprövningen i samband med detaljplaner och lovärenden. Det är också viktigt att handläggningen av ärenden om detaljplaner och bygglov tydliggörs ur detta hänseende så att ärenden där bebyggelse riskerar att hamna för nära kraftledning kommuniceras till nätägaren och uppmärksammas.
- Avseende områdesskydd anser Energiföretagen Sverige att det borde göras ett tillägg i förordningen om områdesskydd som säkrar underhållet på befintliga ledningar med linjekoncession och rättigheter enligt ledningsrätt eller servitut.
- Utredningen föreslår att beslut om verkställighet ska kunna ges på "en ledning av mindre omfattning med begränsad påverkan på motstående intressen". Energiföretagen Sverige anser att förslaget fått ett alltför snävt tillämpningsområde då det är sådana ärenden som typiskt sett inte överklagas. Förslaget riskerar därmed att bli meningslöst. Energiföretagen Sverige stödjer Svenska kraftnäts förslag att förutsättningen istället borde vara "en ledning av mindre omfattning eller med begränsad påverkan på motstående intressen".

Generella synpunkter

Utredningen har genomfört ett gediget arbete med grundliga genomgångar och genomarbetade analyser. Det lämnas många bra förslag till förbättringar och förenklingar som Energiföretagen Sverige stödjer och som förenklar och moderniserar koncessionsprövningen samt ger en viss tidsvinst för ledningsprojekt.

Enligt Energiföretagen Sveriges uppfattning är dock de förändringar som utredningen föreslår inte tillräckliga för att minska den totala tidsåtgången för tillståndsprövning i den utsträckning som skulle behövas. Det kan antagligen inte förväntas en minskning med mer än omkring ett år i genomsnitt.

Kontinuerligt ökad efterfrågan och riskfylld kapacitetsbrist

Sverige står inför en period med kontinuerligt ökande efterfrågan på el. Nya bostadsområden, etableringar av elintensiv industri och elektrifiering av transporter är några sektorer som kommer att efterfråga mer el. Samtidigt är kapacitetsbegränsningar i elnäten mer eller mindre akuta. Väl utbyggda och underhållna elnät är en förutsättning för att vi ska kunna möta denna ständigt ökande efterfrågan.

Ytterligare förändringar borde därför ha analyserats för att få ned tiden för den totala tillståndsprovningen. Utan snabba åtgärder som bidrar till att lösa problemet på både kort och lång sikt riskerar kapacitetsbristen att bli ett hinder för både tillväxt och klimatomställningen.

Åtgärder för att ytterligare förkorta tiden för tillståndsprovningen

Bland de ytterligare åtgärder som bör övervägas vill Energiföretagen Sverige särskilt framhålla några som enligt Energiföretagen Sveriges uppfattning bör utredas ytterligare. Vissa av frågorna berörs också i synpunkterna till respektive kapitel nedan.

Domstolsprocessen. Energiföretagen Sverige saknar närmare analyser av möjligheten att effektivisera domstolsprocessen. Bland åtgärder som bör övervägas är möjligheten att införa förtur för mål angående elnät, begränsa antalet tillfällen för yttranden.

Lantmäteriprocessen. Det bör närmare analyseras vilken tidsvinst som kan uppkomma om nätkoncessionerna för linje ges förtur hos Lantmäteriet. Det bör dessutom närmare utredas om inte koncessionsmyndigheten när det gäller nätkoncession för linje kunde överta Lantmäteriets uppgifter. Koncessionsmyndigheten bestämmer den sträckning som ledningen ska gå i och genomför ett omfattande remissförfarande baserat på de samråd elnätsföretagen genomfört. Lantmäteriet har inte möjligheten att ändra den fastslagna sträckningen även om det normalt finns en vingelmån inom stråket.

Svenska kraftnät står inför omfattande ny och ombyggnader inom stora delar av norra och mellersta Sverige. I en sådan situation skulle det möjligen vara en tidsvinst att göra någon form av *tillåtlighetsprovning* på likartat sätt som finns i miljöbalken. Den skulle avse lämpliga stråk som Svenska kraftnät kan peka ut i förväg. Genom detta borde resurser effektivt och snabbast kunna läggas på det alternativ som är acceptabelt både ur miljösynpunkt och ur elsystemets behov.

Den generella koncessionsplikten bör behållas

Energiföretagen Sverige stödjer utredarnas bedömning att den generella koncessionsplikten för starkströmsledningar bör behållas, likaså indelningen i nätkoncessioner för område respektive linje.

Områdeskoncession för regionnät

Införandet av områdeskoncession för regionnät har potential att förkorta ledtiderna och minska administrationen för elnätsföretagen och Energimarknadsinspektionen.

Koncessionsbesluts rättskraft

Utredningen anger på många ställen "när koncessionsbeslutet vunnit laga kraft" men utredningen har inte lyft att det är oklart när koncessionsbeslut enligt rådande regelverk de facto vinner laga kraft.

En rad olika åtgärder (verkställighet, tillsyn etc.) aktualiseras först när ett koncessionsbeslut vunnit laga kraft. Nätutbyggnadsprocesser riskerar med nuvarande ordning att påverkas avsevärt både tids- och riskmässigt om projekten aldrig med säkerhet vet om koncessionsbeslutet vunnit laga kraft. Nuvarande ordning orsakar osäkerhet. För att åstadkomma effektivare tillståndsprocesser med kortare ledtider är rättssäkerheten en mycket väsentlig del att komma till rätta med. Det måste vara transparent och förutsägbart för både Energimarknadsinspektionen (Ei) och parter vad som gäller.

Problemet med bristerna har redan uppmärksamats i tidigare utredning (Ds 2017:44 s. 158 ff.). Enligt Energiföretagen Sveriges uppfattning måste reglerna ändras så att koncessionsbeslut, likt bygglovsbeslut enligt plan- och bygglagen, kan kungöras och att överklagandetiden sätts med utgångspunkt i kungörelsedatumet.

Synpunkter avseende respektive kapitel

4.3.1 Översyn av de generella undantagen från koncessionsplikt

Energiföretagen Sverige är positiv till att Nätmyndigheten får bemyndigande att i föreskrifter fastställa undantag från kravet på nätkoncession. Med dagens regelverk kräver även en mycket kort högspänningsledning med försumbar miljöpåverkan en linjekoncession. För att koncessionsplikten inte ska hämma samhällsutvecklingen och Sveriges attraktionskraft för nyetableringar anser Energiföretagen Sverige att undantagen ska kunna omfatta anslutning av elintensiva kunder, till exempel serverhallar och batterifabriker. Som en förutsättning för sådant undantag bör anges att dessa etablerar sig i direkt anslutning till ett ställverk och endast innebär försumbar miljöpåverkan.

Energiföretagen Sverige är vidare positiv till att förordningen (2007:215) om undantag från kravet på nätkoncession (IKN) istället föreslås fastställas i föreskrifter, samt att föreskrifterna kompletteras med en handbok. Energiföretagen Sverige anser att bemyndigandet från regeringen till Energimarknadsinspektionen (Ei) bör avgränsas så att föreskrifternas tillämpningsområde i stort motsvarar dagens förordning.

Undantag för delning av energi

Energiföretagen Sverige anser att förslaget om undantag för överföring av förnybar elproduktion mellan anläggningar och byggnader, inklusive flerbostadshus, inte är färdigberett.

Utredningen påpekar att förslaget bör samordnas med genomförandet av reglerna om Energigemenskaper. Energiföretagen Sverige instämmer, men anser även att förslaget

inte är förenligt med det kommande nya Elmarknadsdirektivet från "Ren energi till alla"-paketet och därför bör ses över.

4.3.2 Utökad dispensmöjlighet

Energiföretagen Sverige vill i anslutning till förslaget, som Energiföretagen Sverige stödjer, understryka att det är viktigt att kompletterande allmänna råd eller handbok till föreskrifterna ska tas fram och blir tydliga.

4.3.3. Möjligheten att söka bindande besked bör tas bort

Energiföretagen Sverige ifrågasätter om det är lämpligt att möjligheten att få bindande besked tas bort. Förslaget motiveras av att det medför onödigt arbete hos Ei i klara fall men sådana bör inte generera så mycket arbete hos Ei. Å andra sidan ger beskedet i sig stor trygghet för mottagarna. Det är trots allt kriminaliserat att driva koncessionspliktiga ledningar utan att inneha koncession. Vidare konsulteras koncessionshavaren i sådan process. Med den nya ordningen skulle koncessionshavaren inte bli inblandad? Om Ei heller inte fattar några formella beslut så finns inget naturligt forum för tolkning och tillämpning av bestämmelserna, det vill säga för vägledande praxisbildning.

4.4.3 Lättnad funktionskrav

Energiföretagen Sverige är positiv till att i föreskrifter inte ska gå att ställa strängare krav än ellagens funktionskrav. Planeringstrappan togs fram i branschen för över 30 år sedan som ett verktyg i nätutformningen, vilken sedermera infördes i nätmyndighetens föreskrift år 2011 och då blev minimumkrav för hur nätet ska dimensioneras. Kunder som inte behöver leveranssäkerhet motsvarande föreskriftskraven eller kan ordna med reserv på annat sätt får antingen en för hög anslutningsavgift, alternativt kan inte etablera sin verksamhet. Till det har ett antal onödiga ledningar och anläggningar byggts för att uppfylla kraven.

4.5.1 Möjligheter till ändring, justering och omprövning av nätkoncession för linje

Energiföretagen Sverige är positiv till förslaget att införa en möjlighet för nätföretag att ansöka om ändring av en nätkoncession för linje. Det nuvarande förfarandet innebär till exempel att när det behöver göras en mindre justering av sträckningen av en ledning som omfattas av nätkoncession för linje, måste nätföretaget samtidigt återkalla den befintliga koncessionen delvis och söka ny koncession. Det är både opraktiskt och resurskrävande. Förslaget innebär därför större flexibilitet och en något förenklad förvaltning av befintliga ledningar.

Idag anser Ei att det rör sig om "ny verksamhet" som ska prövas helt från början i de fall en nätägare ansöker om en spänningshöjning på en planerad vindkraftsanslutningsledning även om markintrånget är detsamma och stolptypen densamma. Med utgångspunkt i moderna effektiva tillståndsprocesser är det inte samhällsekonomiskt att i de fallen inte kunna dra nytta av den prövning som nyligen redan gjorts av ledningens sträckning, utförande och lämplighet för kanske bara ett år sedan.

Därtill vill Energiföretagen Sverige påpeka att det i den nya 15m § (sid 30) står att anläggningens lämplighet från allmän synpunkt ska prövas vid en ansökan om ändring. Hela ledningens (dvs anläggningens) lämplighet kan rimligen inte bli föremål för prövning när nätägaren önskar göra en ändring av anläggningen.

Utredningen föreslår även att det ska kunna gå att ansöka om en justering av koncessionen, vilket är positivt men det bör gå att förenkla ytterligare. Med en justering avses en liten förändring utan ny miljöpåverkan av betydelse. Om syftet med möjligheten till justering är att projekten ska bli lättare att genomföra och att resurser ska frigöras till mer komplicerade projekt bör justeringar hanteras på samma sätt som anmälningspliktiga verksamheter hanteras i miljöbalken. I stället för ansökan borde det räcka med en anmälan och bestämmelserna om det bör kunna utformas med miljöbalkens bestämmelser som förebild.

Energiföretagen Sverige vill även påpeka att det är viktigt att möjligheten att göra småjusteringar inom ramen för befintlig koncession kvarstår även fortsättningsvis, det vill säga utan ansökan till nätmyndigheten.

5.3 Prövning av miljöpåverkan och allmän lämplighet hos nätmyndigheten är bättre än separata miljötillstånd

Energiföretagen Sverige delar utredningens bedömning att det för närvarande är att föredra att prövningen av både miljöpåverkan och allmän lämplighet kvarstår hos nätmyndigheten. En separat miljöprövning skulle innebära stor risk för längre handläggningstider (åtminstone under en övergångsperiod), vilket vore olyckligt med tanke på rådande kapacitetsutmaning i elnätet. Vidare har Nätmyndigheten helhetsbilden över både utbyggnad och drift av elnäten i hela landet. Nätägarna får dessutom endast en myndighet att föra dialog med i koncessionsprövningen. Energiföretagen Sverige ser även en fördel med att det som idag endast är Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt som hanterar alla överklagade koncessionsärenden, istället för att det skulle ske vid olika MMD beroende på vilken miljöprövningsdelegation som hanterat tillståndsansökan.

5.4.1 – Regionnät bör kunna byggas med stöd av nätkoncession för område

Energiföretagen Sverige ser såväl möjligheter som risker med förslaget att inrätta områdeskoncessioner för regionnät.

I likhet med vad som anges i utredningen är det Energiföretagen Sveriges erfarenhet, att det generellt sett går betydligt snabbare att få nödvändiga tillstånd för att bygga en ledning med stöd av nätkoncession för område än nätkoncession för linje. Vanligtvis är det då ett samråd enligt 12 kap 6 § miljöbalken som görs med länsstyrelsen. Idag är det dock lokalnätsledningar, dvs. markförlagda ledningar eller luftledningar med smala skogsgator, som oftast hanteras i denna ordning.

Våra medlemsföretags erfarenheter är att det vid planering av nya luftledningar inom regionnätet ofta blir ett stort motstånd bland privata markägare oavsett om det är en 40 kV ledning eller en 130 kV ledning. Detta beror på att markintranget för en trädsäker ledningsgata inom regionnätet blir relativt lika oavsett spänningsnivå.

En omstridd luftledning inom områdeskoncession för regionnät skulle sannolikt innebära en betydligt besvärligare markåtkomstprocess då ledningsrättsärendet ska avgöras utan stöd av föregående lämplighets- och lokaliseringsprovning hos nätmyndigheten. Lantmäteriet kommer då att, inom ramen för provningen enligt 6 § ledningsrättslagen, pröva huruvida den valda sträckningen och den tekniska utformningen är den lämpligaste (vilket också utredarna skriver på sid 163). Ett sådant förfarande, där en mer omfattande miljöprovning hamnar hos Lantmäteriet, bedöms inte förkorta processen så länge Lantmäteriet har samma resursproblematik som idag.

Förutsatt att det rör sig om ärenden med förhållandevis få motstående intressen bedömer Energiföretagen Sverige, att förslaget att fler elledningar ska få byggas med stöd av nätkoncession för område, sannolikt är det förslag i utredningen som har störst potential att åstadkomma kortare ledtider för nätutbyggnad.

5.5 Reglerna om markåtkomst och ledningsrätt bör ändras för att förkorta processen

Utredningen lyfter två saker som problemområden idag; marktillträde för projektering och koncessionsbeslut som inte är tillräckligt precisa för att kunna ligga till grund för beslut om ledningsrätt. Energiföretagen Sverige delar inte uppfattningen om koncessionsbeslut. Det är inte bristande detaljgrad i koncessionsbesluten som är avgörande för att ledningsrättsprocessen tar lång tid; en lämplighetsprovning sker inte inom ramen för ledningsrättsförrättningen på samma vis som i koncessionsprovningen. Det är Lantmäteriet som sedan en längre tid har problem med resurser och prioritet av andra ärenden.

5.5.1 Länsstyrelsen bör få besluta om markåtkomst

Möjligheten för länsstyrelsen att besluta om tillträde finns redan idag, enligt 7 kap. 6 § expropriationslagen. Energiföretagen Sverige ser inte att utredningens förslag skulle underlätta eller förkorta tiden för den ofta utdragna process som tillträde för projekteringsarbete innebär i de fall en frivillig överenskommelse inte kan nås med berörda fastighetsägare. Våra medlemsföretags erfarenheter är att det är en besvärlig och tidskrävande process, då beslutet går att överklaga.

En bättre lösning skulle kunna vara om nätmyndigheten istället prövade frågan om tillträde för förundersökning. Frågorna har inte behandlats inom ramen för utredningen. Energiföretagen Sverige anser att frågorna så fort som möjligt bör behandlas i särskild utredning.

Energiföretagen Sverige ser stora fördelar om ett laga kraftvunnet koncessionsbeslut automatiskt skulle innebära tillträde till marken för att detaljprojektera.

5.5.3 Ledningsrättsförrättningen bör delvis kunna inledas tidigare

Energiföretagen Sverige är mycket positiv till att vissa delar av ledningsrättsförrättningen ska kunna påbörjas innan koncession beviljats. Förhoppningsvis kan det få effekt på den totala ledtiden. Förslaget att det ska föregås av ett medgivande av Nätmyndigheten framstår dock som ett onödigt led som enbart gör tillståndsprocessen ineffektiv genom

ytterligare tids- och resursåtgång. Ledningsrättslagen borde istället ändras så att det blir möjligt att ansöka om att få påbörja vissa givna moment i ledningsrättsförrättningen utan ett medgivande från Nätmyndigheten. 17 § ledningsrättslagen behöver därför ändras så att bisatsen om medgivande tas bort och att det istället framgår att förberedande arbetsmoment som inte innefattar markägarkontakter får påbörjas innan koncession erhållits. Utredningen för ett liknande resonemang (sid 177) som bör utvecklas ytterligare för att ge Lantmäteriet tydliga ramar att fatta beslut inom. En sådan ordning skapar även förutsebarhet för alla inblandade. Om kravet på medgivande tas bort helt medföljer en risk för kostnader för eventuellt onödigt nedlagt arbete, i de fåtalet fall en koncessionsansökan avslås. Denna risk står nätägaren för.

Om lagstiftaren ändå väljer utredningens förslag till skrivelse i 17 § ledningsrättslagen är det angeläget att det tydligt anges i kommande proposition att ändringen avser att lätta på tidigare restriktivitet kring användningen av bestämmelsen. Därutöver bör beslutets överklagbarhet ses över och med fördel tas bort helt. Om Nätmyndighetens beslut enligt 17 § går att överklaga urholkas själva syftet med bestämmelsen och avsedd tidsvinst uteblir. Att en sakägare inte kan överklaga ett sådant beslut kommer inte att medföra några rättsförluster eftersom beslutet endast tillåter att förrättningen inleds i väl valda delar. Inte heller nätägaren kommer att kunna överklaga ett avslagsbeslut men handläggningstiden för ett överklagande åter ändå upp den eventuella tidsvinst som en förtida inledning av ledningsrättsförrättningen skulle medföra.

Ett annat, betydligt vassare, förslag som skulle bespara ännu mera tid för samtliga parter är att nätmyndigheten inom ramen för koncessionsbeslutet även fattar beslut om ledningsrätt och tillträde enligt ledningsrättslagen. Det förslaget skulle innebära att man spar in ett myndighetsbeslut och att det endast blir nätmyndigheten som sätter sig in i prövningen av ärendet. Detta förutsätter att nätmyndigheten tillförs kompetens för att klara en sådan prövning. Övriga beslut som ersättningar m.m. bör fortsättningsvis genomföras av Lantmäteriet.

5.7 Bättre samordning och förlängd färdigställandetid

Energiföretagen Sverige stödjer förslaget att Energimarknadsinspektionen (Ei) får i uppdrag att arbeta för en bättre samordning av projektprocessen och de aktörer som är involverade. Energiföretagen Sverige önskar i sammanhanget understryka betydelsen av att länsstyrelsernas beslut om betydande miljöpåverkan får ett tydligt genomslag i prövningarna. Det skulle underlätta för nätägarnas projektplanering om ärendets komplexitet (betydande miljöpåverkan eller ej) får ett tydligare genomslag avseende prövningens omfattning och handläggningstid. Lämpligt vore att ha två tydliga spår hos Ei med två olika genomsnittliga handläggningstider, en kortare för projekt med icke betydande miljöpåverkan och en längre för projekt med betydande miljöpåverkan (se även under 6.2.2). Nätmyndighetens vägledande roll vilket är positivt. I detta sammanhang är det angeläget att peka på vikten av en transparent och förutsägbar koncessionsprövning. Kraven på ansökans innehåll och omfattning har genom åren varierat avsevärt.

6.2.1 Prövningen av en lednings allmänna lämplighet bör förtydligas

Energiföretagen Sverige delar inte utredningens farhåga, att den rådande prövningen inte uppfyller sitt syfte att förhindra att samhällsekonomiskt onödiga ledningar byggs. Att planera och bygga ledningar är mycket kostsamt och görs därför enbart i de fall det verkligen krävs för att uppfylla ellagens funktionskrav och anslutningskrav. Förstudier baserade på nätanalyser av olika tekniska lösningar ligger till grund för ett investeringsbeslut. Tankesättet under förstudiearbetet motsvarar Trafikverkets fyrstegsprincip även om benämningen inte används.

Tidiga nätstudier, som kommit fram till att en ledning behöver byggas mellan punkt A och punkt B, skulle kunna redovisas översiktligt i en koncessionsansökan om nuvarande beskrivning av ledningens syfte inte anses som tillräckligt. Om nätmyndigheten skulle börja ifrågasätta konklusionerna i de tidiga förstudierna, dvs. ifrågasätta om ledningen verkligen ska byggas mellan punkt A och punkt B, riskerar vi att hamna i en situation då tillståndsprocessen blir än mer utdragen och komplex.

En viktig aspekt är hur säkerskyddslagen ska beaktas eftersom en samhällsekonomisk bedömning med automatik kommer att avslöja eventuella svagheter på ett än mer tydligt sätt än i dag. Handlingarna måste då vara sekretessbelagda och hanteras av säkerhetsklassad personal.

Om koncessionsmyndigheten med hänsyn till den samhällsekonomiska bedömningen anser att ledningen inte behövs utan att behovet ska lösas på annat sätt så behöver frågan om vem som tar ansvar förtydligas. Om t.ex. ett större strömavbrott inträffar på grund av att den aktuella ledningen inte byggts med stora materiella och förmögenhetsmässiga konsekvenser som följd behöver det tydliggöras vem som då är skadeståndsskyldig.

En annan möjlig och betydligt bättre lösning ur ett helhetsperspektiv är i så fall att den samhällsekonomiska bedömningen utvecklas i de kommande nätutvecklingsplanerna. Vid prövning av varje enskild linjekoncession kommer inte en samlad samhällsekonomisk bedömning att kunna göras med rimlig insats. Svenska kraftnät har 264 nätkoncessioner för linje.

6.2.2 Bedömningen av miljöpåverkan uppfyller sitt syfte

Utredningen föreslår att nuvarande ordning med miljöprövning ska kvarstå. Utredarna bedömer att förutsättningarna för en effektivisering av processen avseende miljöprövning finns inom nuvarande regelverk och lämnar inga författningsförslag. Energiföretagen Sverige har ingen erinran mot att nuvarande ordning med prövning av nätkoncession hos Ei kvarstår men anser att några punkter måste tydliggöras.

- Det är viktigt att miljöprövningen endast sker hos Ei och att de besluten kan överklagas till MMD resp MÖD. Energiföretagen Sveriges medlemsföretag har börjat se tendenser att lantmäteriet utför en "extra" prövning i samband med ledningsrätt, vilket bör undvikas.

- Det bör vara möjligt för Ei att i vissa ärenden kalla berörda parter till en hearing eller förhandling på ett sätt som liknar det som sker hos mark- och miljödomstolarna i vissa fall. Då ges berörda parter möjlighet att lyfta frågor och redovisa synpunkter. Hearingen blir ett komplement till den remissrunda som sker. Det är dock angeläget att det i så fall blir tydligt att förfarandet endast ska användas i undantagsfall då det är särskilt motiverat och kan antas ge en tidsvinst. Huvudregeln bör alltså vara skriftlighet. Det får inte leda till att det blir ett ytterligare vanligt förekommande tidskrävande moment.

För ett effektivt resursutnyttjande måste miljöprövning samtidigt anpassas efter vad som är motiverat i det enskilda ärendet utifrån ledningens faktiska miljöpåverkan, särskilt avseende åtgärder som inte medför en betydande miljöpåverkan. Idag meddelar Ei att den genomsnittliga handläggningstiden är 12 månader, oavsett om det är ledningar som bedömts medföra en betydande miljöpåverkan eller ej.

Avsnitt 6.3.1 – Koncessionsbesluts ställning gentemot förelägganden och förbud enligt miljöbalken bör stärkas

Energiföretagen Sverige är mycket positiv till förslaget att ledningar med en spänning om minst 130 kV inte ska kunna förbjudas med stöd av miljöbalken vad gäller sträckning eller utförande beskrivna i beslutet. Argumentet som lyfts i utredningen för att inte låta detsamma gälla för lägre spänningar är att 130 kV ledningar alltid kommer att omfattas av linjekoncession enligt utredningen, medan lägre spänningar ska kunna omfattas av områdeskoncession för regionnät.

Enligt Energiföretagen Sveriges uppfattning är det inte tillräckligt skäl och ifrågasätter varför det inte gäller alla ledningar som byggts och drivs med stöd av nätkoncession för linje, oavsett spänning. Skillnaden mellan en trädsäker ledning på tex. 50 kV och en på 130 kV är oftast mycket liten när det gäller intrång i naturmiljön, omfattning på tillståndsansökan, kostnad för uppförande och flyttning osv. Spänningsnivån 130 kV framstår som slumpmässigt vald. I stället bör alla ledningar som genomgått en grundlig miljöprövning enligt reglerna i miljöbalken, det vill säga linjekoncessioner, vara skyddade på samma sätt som andra tillstånd enligt miljöbalken.

Därför borde det även införas en möjlighet att ansöka om linjekoncession och få en grundlig miljöprövning av en ledning även om den ligger inom en områdeskoncession för regionnät. Det uppkommer i så fall en fråga om retroaktivitet. I vart fall ledningar för vilka en tillräcklig miljöprövning gjordes när koncessionen först erhöles bör kunna omfattas.

6.3.3 Någon ändring behövs inte i övrig lagstiftning

Plan- och bygglagen

Energiföretagen Sverige välkomnar ett förtydligande av Boverkets handbok, men anser att förtydligandet också bör införas i PBL för att lyfta frågans prioritet i lokaliseringssprövningen i samband med detaljplaner och lovärenden. Det bör framgå att vid hänsynstagande till människors hälsa och säkerhet behöver gällande föreskrifter om ellsäkerhet och myndigheternas krav rörande magnetfält också beaktas. Med

myndigheternas krav avses Ei:s krav på utredning av möjliga magnetfältsreducerande åtgärder med tillhörande kostnadskalkyl, i samband med förlängningsansökningar när magnetfältet överstiger 0,4 μ T.

Det är också viktigt att handläggningen av ärenden om detaljplaner och bygglov tydliggörs ur detta hänseende så att ärenden där bebyggelse riskerar att hamna för nära kraftledningar kommuniceras till nätägaren ifråga, eftersom det är nätägaren som har kunskapen kring en kraftlednings omgivningspåverkan. Om en kommun handlägger ett ärende om bygglov där det finns en större kraftledning på 40-80 meters avstånd, är det inte givet att kommunen i fråga tänker på att remittera ärendet till nätägaren. Det blir i sådana lägen mycket svårt för nätägaren att bevaka bebyggelsens förändring i närheten av kraftledningen.

Områdesskydd enligt miljöbalken

Avseende områdesskydd enligt miljöbalken anser Energiföretagen Sverige att det borde kunna göras ett tillägg i förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252) som säkrar underhållet på befintliga ledningar med linjekoncession och rättigheter enligt ledningsrätt eller servitut. Förslag:

8 c §

Även om ett mark- eller vattenområde är ett biotopskyddsområde får de åtgärder vidtas som behövs för att säkerställa driftsäkerhet och underhåll på en kraftledning, om nätkoncession för linje enligt ellagen (1997:857) meddelades innan biotopskyddsområdet beslutades.

Jämför med nuvarande 8 a §: Även om ett mark- eller vattenområde är ett biotopskyddsområde får de verksamheter bedrivs och åtgärder vidtas som behövs för att genomföra en detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (2010:900), om planen eller bestämmelserna antogs eller fastställdes innan biotopskyddsområdet beslutades.

Utredningen bedömer det som problematiskt att föreskriva ett undantag för ledningsunderhåll i förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., samtidigt som utredaren ser det som märkligt att inte hänsyn tas till behovet av ledningsunderhåll när beslut fattas om nya biotopskyddsområden. Energiföretagen Sverige ser inte att införandet av ett undantag skulle vara problematiskt. Tvärtom framstår det som nödvändigt för att säkerställa rätten att underhålla befintliga ledningar som sträcker sig genom eller gränsar till ett biotopskyddsområde.

6.3.4 Vissa koncessionsbeslut bör få verkställas innan de har vunnit laga kraft

Koncessionsbeslut vinner i praktiken inte laga kraft, vilket inte är hållbart. Det är angeläget att koncessionsbeslut kan vinna laga kraft och då är förslaget om verkställighetsförordnande välkommet.

Utredningen föreslår att beslut om verkställighet ska kunna ges på "en ledning av mindre omfattning med begränsad påverkan på motstående intressen". Det aktuella förslaget har dock fått ett alltför snävt tillämpningsområde. Ärenden av beskrivet slag är typiskt

sett de ärenden som inte överklagas. Förslaget riskerar därmed att bli meningslöst. Den samlade tidsvinsten som förslaget kan komma att innebära är därför minimal. I utredningen anges att det kommer att handla om 0-10 ärenden per år, vilket dessvärre låter som en rimlig uppskattning.

Energiföretagen Sverige stödjer Svenska kraftnäts förslag att förutsättningen istället borde vara ” en ledning av mindre omfattning eller med begränsad påverkan på motstående intressen”, för att på så sätt möjliggöra för nätmyndigheten att fatta beslut om verkställighetsförordnande även i större projekt där det inte finns några starka motstående intressen.

Pernilla Winnhed
Verkställande direktör

Jan Olof Sundby
Jurist